

Archeo-rapport 350
Het archeologisch vooronderzoek aan de Bouwensstraat 8,
10-16 te Antwerpen

Vanessa Vander Ginst & Maarten Smeets

Kessel-Lo, 2016
Studiebureau Archeologie bvba

Archeo-rapport 350

**Het archeologisch vooronderzoek aan de Bouwensstraat 8,
10-16 te Antwerpen**

Vanessa Vander Ginst & Maarten Smeets

**Kessel-Lo, 2016
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeo-rapport 350
Het archeologisch vooronderzoek aan de Bouwwensstraat te Antwerpen

Opdrachtgever:	Condominium Development
Projectleiding:	Maarten Smeets
Leidinggevend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst Maarten Smeets
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2016/12.825/8

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2016, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Site	Bouwensstraat 8, 10-16
Locatie	Provincie Antwerpen, Gemeente Borgerhout, Bouwensstraat
Lambert 72- coördinaten	Hoekpunt 1: X154279.09, Y211228.238 Hoekpunt 2: X154247.696, Y211220.115 Hoekpunt 3: X154268.865, Y211254.404 Hoekpunt 4: X154286.774, Y211245.857
Oppervlakte projectgebied	1325,10 m ²
Kadastergegevens	Antwerpen, Afdeling 6: Sectie A: perceelsnummers: 335c2, 335g2, 346c
Opdrachtgever	Condominium Development Godefriduskaai 12 bus 501 2000 Antwerpen
Vergunningsnummer	2015/527
Vergunningshouder	Vanessa Vander Ginst
Bijzondere voorwaarden	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Antwerpen, Bouwensstraat 8, 10-16.
Termijn veldwerk	22 februari 2016

Aard van de bedreiging	Nieuwbouwproject van 1325,10 m ² met ondergrondse parkeergarage. De bestaande bebouwing is al deels onderkelderd.
Archeologische verwachting	Het projectgebied lag op de gronden van een voormalige garenblekerij.
Wetenschappelijke begeleiding	Veerle Hendriks, dienst archeologie stad Antwerpen

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1 Inleiding	p. 3
1.1 Algemeen	p. 3
1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied	p. 3
1.3 Archeologische en historische voorkennis	p. 4
1.4 Onderzoeksopdracht en vraagstellingen	p. 7
Hoofdstuk 2 Werkmethode	p. 9
Hoofdstuk 3 Analyse	p. 11
3.1 Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw	p. 11
3.2 Het sporen- en vondstenbestand	p. 12
Hoofdstuk 4 Synthese	p. 17
4.1 Interpretatie en datering	p. 17
4.2 Beantwoording onderzoeksvragen	p.17
Hoofdstuk 5 Besluit	p. 19
Bijlagen (CD-rom)	
Bijlage 1: Fotoinventaris	
Bijlage 2: Overzichtsplan	

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Algemeen

In het kader van een nieuwbouwproject met ondergrondse garage in een zone die op de lokale archeologische advieskaart als archeologisch aandachtsgebied opgenomen is, heeft de dienst archeologie van de stad Antwerpen een archeologisch vooronderzoek opgelegd (vergunningsnummer 2015/527) op een 1325,10 m² groot terrein aan de Bouwensstraat 8, 10-16 te Borgerhout (Antwerpen). Het veldwerk werd uitgevoerd door Studiebureau Archeologie bvba op 22 februari 2016.

1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het terrein is gelegen in een thans verstedelijkt gebied op circa 500 m ten zuidwesten van het centrum van Borgerhout (fig. 1.1) en is kadastraal gekend als Antwerpen, afdeling 6, sectie A, percelen 335c2, 335g2, 346c (fig. 1.2). Geo-archeologisch gezien is het projectgebied gesitueerd op de rand van de Kempen en de Polders. (fig. 1.3).

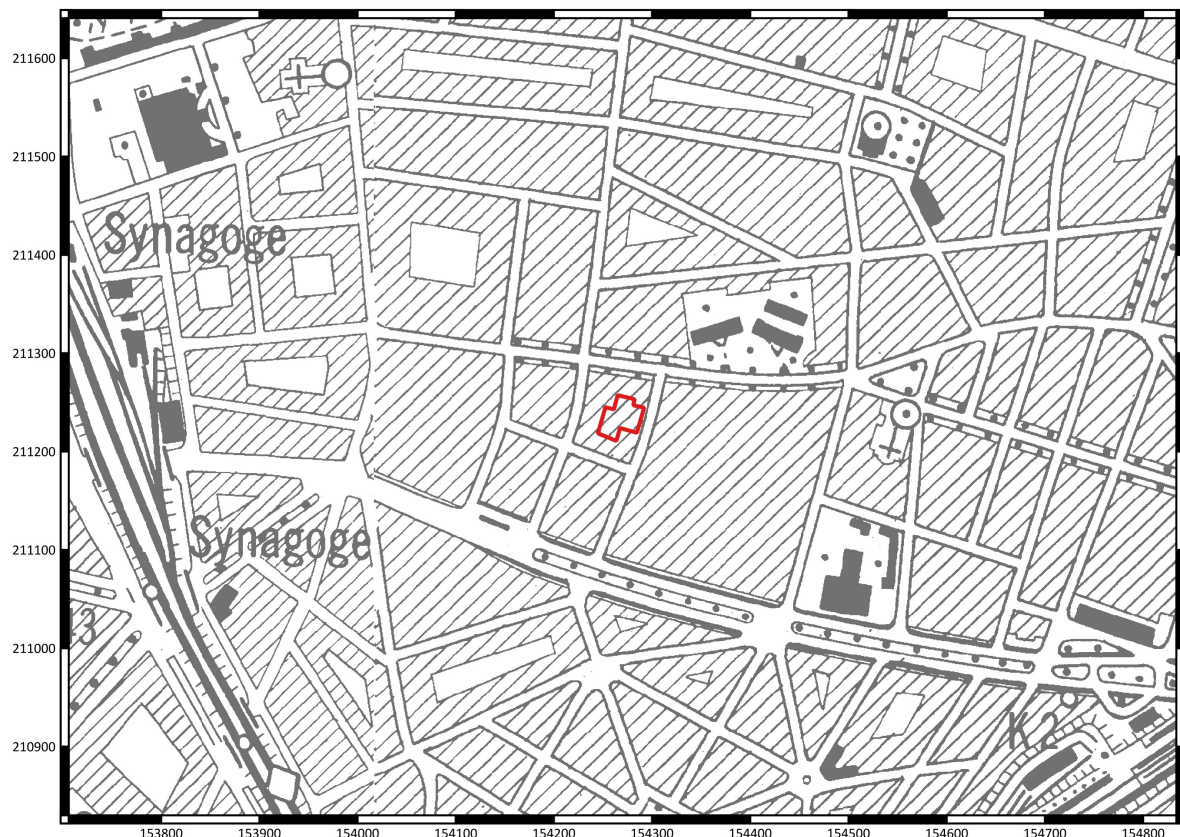

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

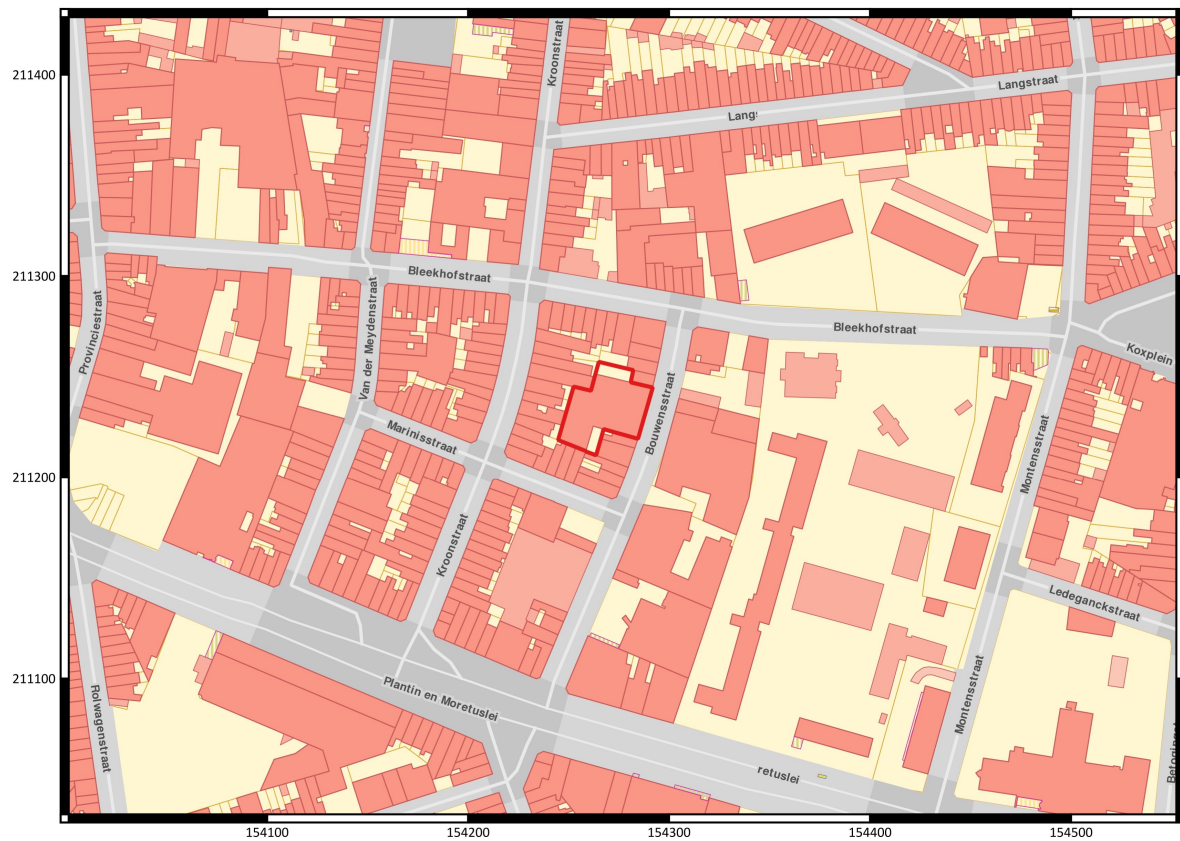

Fig. 1.2: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

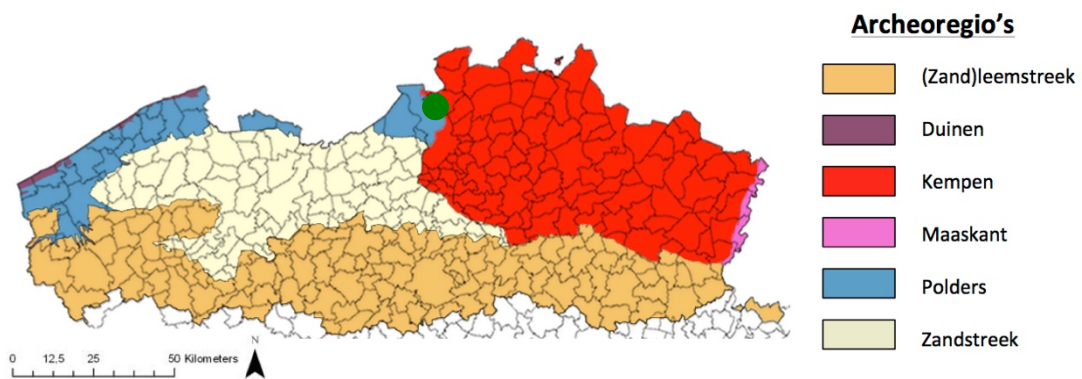

Fig. 1.3: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's¹.

1.3 Archeologische en historische voorkennis

Volgens de gegevens van de CAI (Centrale Archeologische Inventaris) zijn tot op heden in de nabijheid van het projectgebied geen archeologische vindplaatsen gekend. Wel zijn er in een ruimere omgeving acht gebouwen opgelijst die reeds op de Ferrariskaart aanwezig zijn (CAI 366266, 366265,

¹ Kaart aangemaakt door Studiebureau Archeologie bvba op basis van kaarten uit <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/paleolithicum/ruimte>

Het archeologisch vooronderzoek aan de Bouwensstraat te Antwerpen

366264, 366263, 366261, 366116, 366271 en 366275). Het projectgebied valt gedeeltelijk samen met polygoon CAI 366117, de locatie van een 18de-eeuwse blekerij².

Deze garenblekerij werd in 1699 opgericht door Norbert Schut die in naam van het garentwijndersambacht een groot deel van het vervallen domein ('speelhof') van Stertingen, de *Peertsbeemt* en een weiland aankoopt³. Dit terrein ligt nabij de Herentalsevaart met zuiver en kalkvrij water. Van hieruit werden tien grachten getrokken als waterbevoorrading voor de activiteiten. De waterafvoer gebeurde langs de Vuilbeek. In het begin van de 19de eeuw taande het belang van de blekerij. In 1838 wordt de blekerij verkocht. In 1914-1915 volgde nog een verkoop aan de maatschappij *Industrie du Bâtiment*, die de gebouwen liet slopen en straten doorheen het terrein traceerde.

De benaming *Bleekhofstraat*, ten noorden van het projectgebied, is nog een verwijzing naar de voormalige blekerij. Deze straat werd geopend in 1839 en verlengd rond 1935⁴.

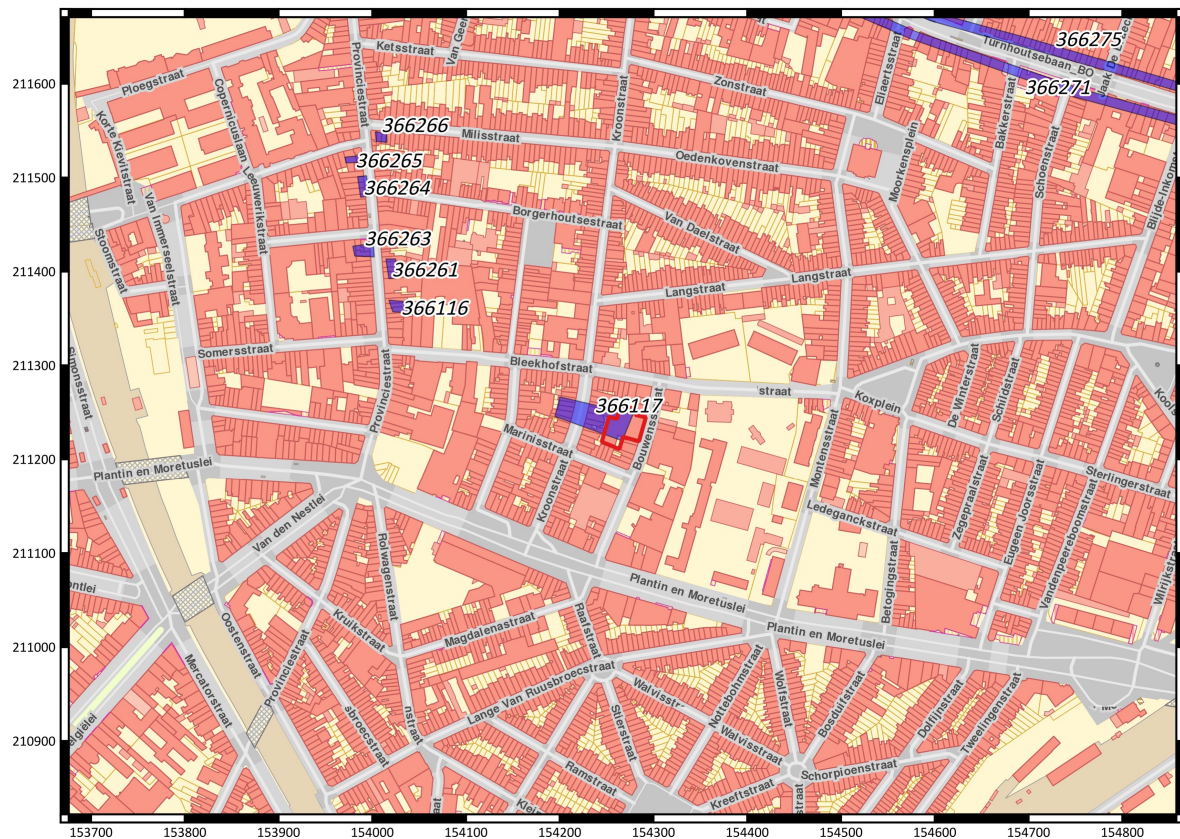

Fig. 1.4: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied⁵.

² <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/366117>

³ http://www.avbg.be/kroniek_Antwerpen_1601-1700

⁴ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/113391>

⁵ www.agiv.be

Het archeologisch vooronderzoek aan de Bouwensstraat te Antwerpen

Op cartografische bronnen (fig. 1.5) is ter hoogte van het projectgebied een garenablekerij weergegeven. Op de Ferrariskaart (1771-1778) staat deze als *Blancherie* omschreven met net ten zuiden ervan de *Herenthalsche Vaert* en ten westen de *Vuyle Beeck*.

Volgens de georeferentie op Geopunt zou het projectgebied gedeeltelijk samenvallen met een structuur van deze blekerij (op de Ferrariskaart), dan wel met een gelijkaardig georiënteerde gracht (op de Atlas der Buurtwegen 1841, de Vandermaelenkaart 1846-1854 en Poppkaart 1842-1879).

Fig. 1.5: Evolutie van het landgebruik ter hoogte van het projectgebied op basis van historische kaarten⁶.

1.4 Onderzoekopdracht en vraagstellingen

- Zijn er sporen aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

⁶ www.geopunt.be

Het archeologisch vooronderzoek aan de Bouwensstraat te Antwerpen

- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefputten een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van de occupatie?
- Kunnen de sporen van historische bewoning gerelateerd worden aan informatie uit historisch kaartmateriaal?
- Zijn er indicaties 'greppels, grachten, paalzettingen, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf?
- Zijn er sporen die verband houden met historische nijverheid (garenblekerij)?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?
- Welk(e) de(e)l(en) van het terrein komen in aanmerking voor vervolgonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij eventueel vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor eventueel vervolgonderzoek relevant?

Hoofdstuk 2 Werkmethode

Zoals voorzien in de bijzondere voorwaarden werden verspreid over het terrein vier proefputten aangelegd, met uitzondering van de onderkelderde zone aan de Bouwensstraat (fig. 2.1). Op de onderkelderde zone lag een puinpakket (fig. 2.2).

Bij de aanvang van het veldwerk werd vastgesteld dat er centraal op het terrein reeds een grote (7x6,5 m) put aangelegd was (gearceerd op fig. 2.1 en fig. 2.3). Wegens plaatsgebrek (gestapelde grond van de uitgravingen) werd de vierde put iets kleiner (7x3 m) aangelegd dan de overige putten (5x5m) en diende hij aan te sluiten bij de reeds gegraven put.

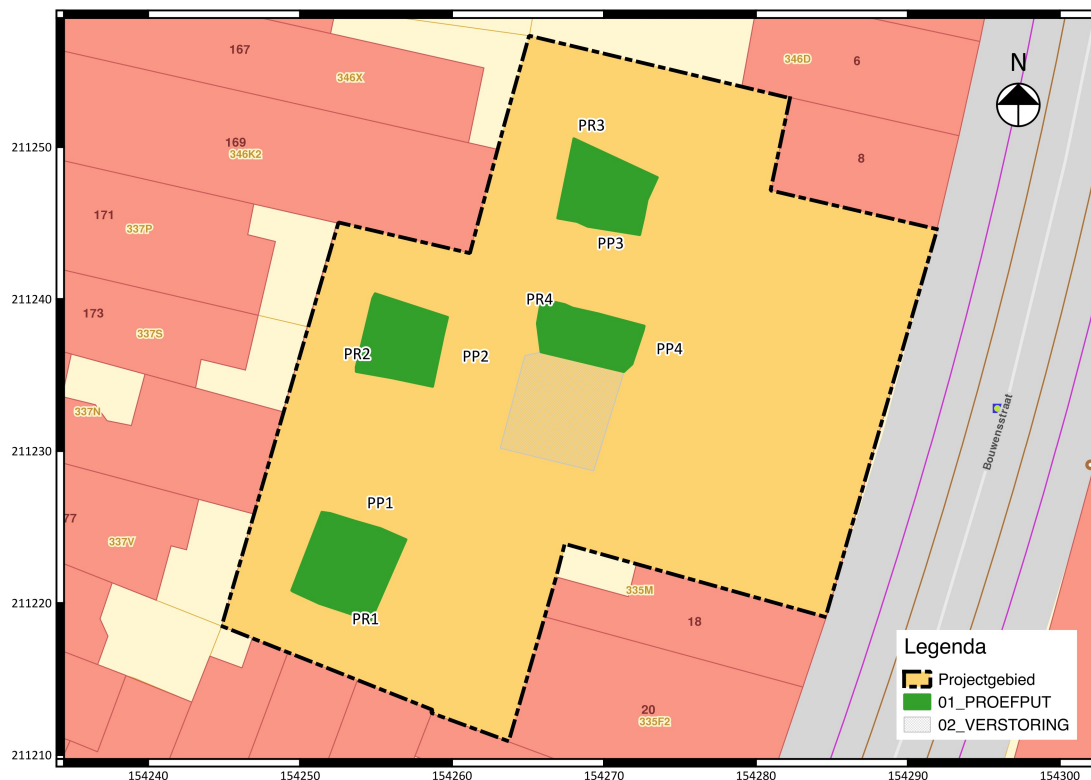

Fig. 2.1: Het puttenplan.

In de aangelegde putten werden de putwandprofielen en het vlak opgeschoond. In elke put werd een bodemprofiel aangelegd en geregistreerd.

Er werden geen archeologisch relevante sporen aangetroffen, enkel zeer recente sporen/verstoringen. Er werden dan ook geen spoornummers toegekend.

De contouren van de proefsleuven, de locatie van de profielputten, de verstoringen en de maaiveldhoogtes werden ingemeten met behulp van een GPS-toestel.

Op vraag van de archeoloog van de dienst archeologie van de stad Antwerpen werd een recente kuil gecoupeerd.

Fig. 2.2: Puinpakket langs de Bouwensstraat.

Fig. 2.3: Reeds gegraven put centraal op het terrein.

Hoofdstuk 3 Analyse

3.1 Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw

Volgens de gegevens van de bodemkaart wordt het gehele projectgebied ingenomen door een bebouwde zone. Het terrein is bijgevolg niet gekarteerd.

Profiel 3 in werkput 3 wordt als referentieprofiel genomen (fig. 3.1). In dit profiel zijn drie antropogene lagen (1-3) waarneembaar, met onder de Ap-horizont (4) een Bir-horizont (5) en een Cg-horizont (6). Het vlak werd aangelegd onder horizont 4.

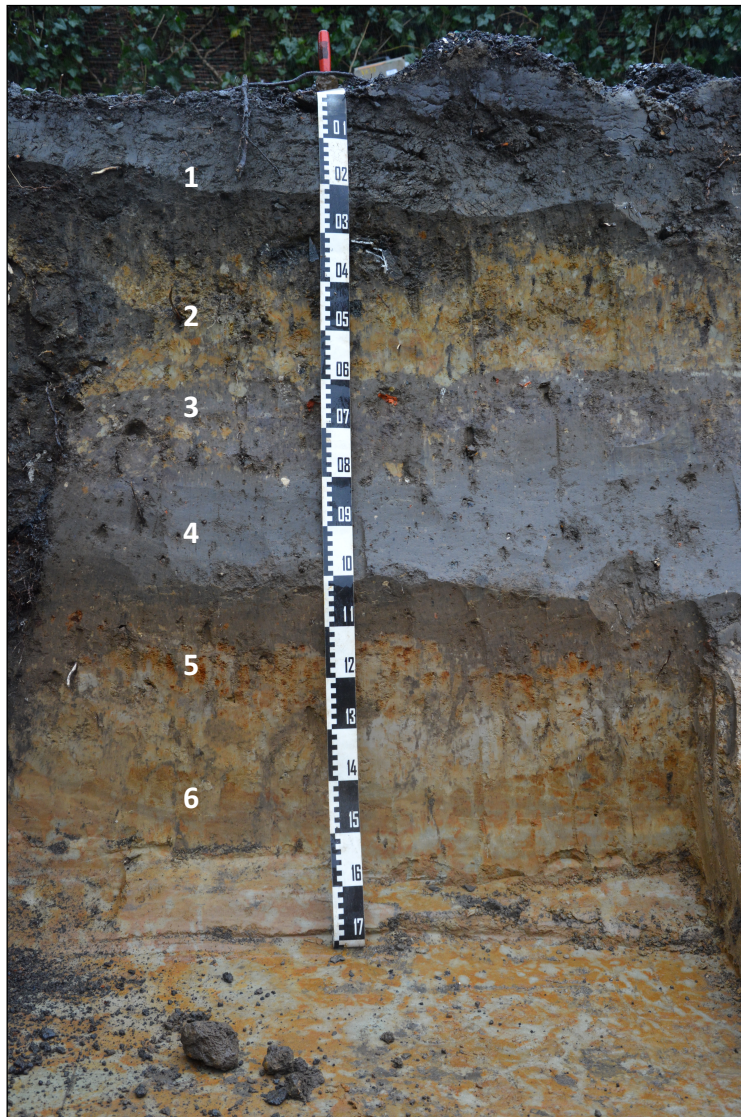

Fig. 3.1: Profiel 3 in werkput 3.

H1

0-40 cm: HTM⁷

H2

40-60 cm: HTM

H3

60-80 cm: HTM

H4

80-113/120 cm: Ap: (licht) zandleem; donkerbruin (10 YR 3/3); massief; enkele verspreide plantenwortels; bioturbaties van kleinere dieren onderaan de laag; scherpe, onregelmatige ondergrens.

H5

113/120-125 cm: B_{ir}: olijf lichtbruin (7,5 YR 5/6); massief; hard; ijzerconcreties; diffuse, discontinue ondergrens.

H6

125-170 cm: C_g: olijf lichtbruin (2,5 Y 5/6); massief; biogallerijen met materiaal van Ap-horizont; sterk gevlekt (oxidatie-reductiesporen).

3.2 Het sporen- en vondstenbestand

Er werden geen archeologisch relevante sporen aangetroffen. Verspreid over de aangelegde putten werden zeer scherp afgelijnde kuilen aangesneden die als zeer recente kuilen/vergravingen geïnterpreteerd worden en puinlagen- en kuilen (fig. 3.2 t.e.m. fig. 3.5). In de kuilen en lagen werd veelal bouwafval (o.m. beton) en asfaltgruis aangetroffen. Op basis hiervan werden de kuilen en lagen als zeer recent (20ste-eeuws) beschouwd. Bijgevolg werden ze wel ingemeten, maar kregen geen spoornummer toegekend.

In werkput twee werd een grote kuil aangetroffen die doorheen een laag met asfaltgruis gaat (fig. 3.3).

Eén scherp afgelijnde kuil werd gecoupeerd (fig. 3.5). In de vulling werd een brok beton aangetroffen. De vulling en aflijning van dit spoor vertoont sterke gelijkenissen met een kuil in werkput 1 (fig. 3.6).

⁷ HTM: Human Transported Material: recente antropogene ophogingen/verstoringen.

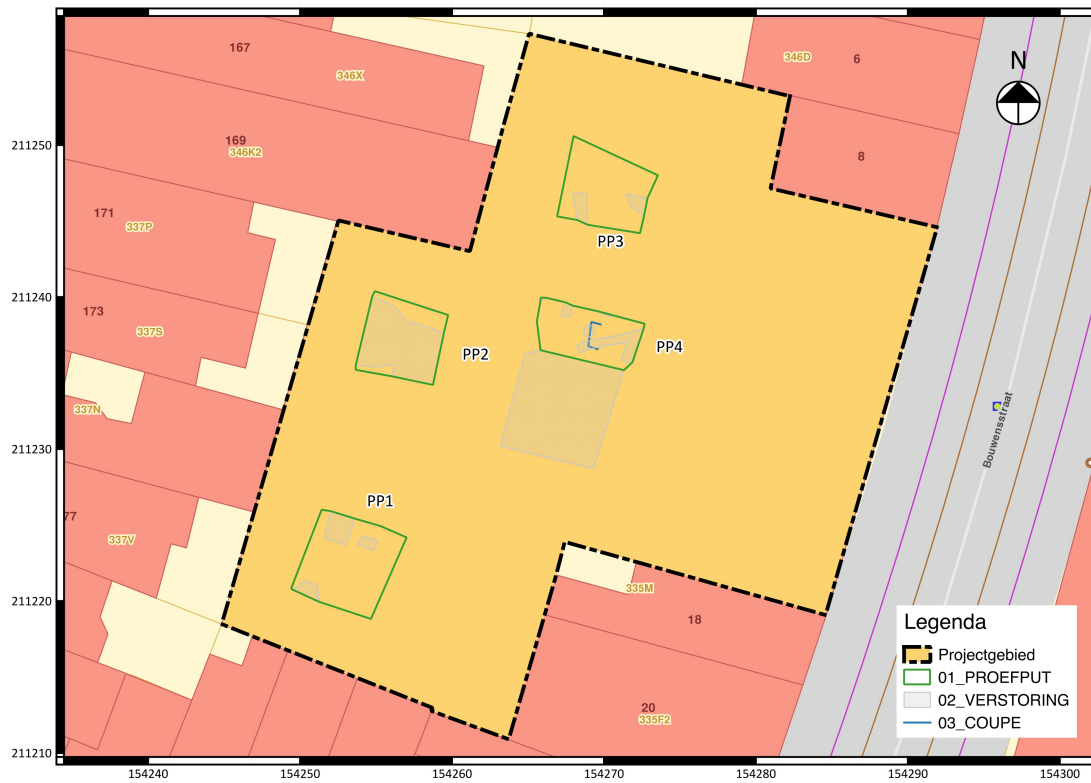

Fig. 3.2: Plan met de ingemeten verstoringsen.

Fig. 3.3: De verstoringen in werkput 2.

Fig. 3.4: De verstoringen in werkput 3.

Fig. 3.5: Een recente kuil met in de vulling een brok beton in werkput 4.

Fig. 3.6: Een recente, scherp afgelijnde kuil in werkput 1

Hoofdstuk 4 Synthese

4.1 Interpretatie en datering

In geen van de vier aangelegde proefputten werden archeologisch relevante sporen aangetroffen. Op basis van de veelal scherpe aflijning in combinatie met de aanwezigheid van bouwpuin met o.m. asfaltgruis en beton in de vullingen werden de opgetekende sporen als zeer recente (20ste-eeuwse) kuilen/vergravingen en puinlagen- en kuilen geïnterpreteerd.

4.2 Beantwoording onderzoeksvragen

Zijn er sporen aanwezig?

Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?

Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

Kan op basis van het sporenbestand in de proefputten een uitspraak gedaan worden over de aard en omvang van de occupatie?

Kunnen de sporen van historische bewoning gerelateerd worden aan informatie uit historisch kaartmateriaal?

Zijn er indicaties 'greppels, grachten, paalzettingen, ...' die kunnen wijzen op een inrichting van een erf?

-Zijn er sporen die verband houden met historische nijverheid (garenblekerij)?

Er werden geen archeologisch relevante sporen aangetroffen. Verspreid over de aangelegde putten werden zeer scherp afgelijnde kuilen aangesneden die op basis van deze aflijning en de aard van de vulling als zeer recente kuilen/vergravingen geïnterpreteerd worden en puinlagen- en kuilen.

Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten?

Neen.

Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?

Neen

Welk(e) de(e)l(en) van het terrein komen in aanmerking voor vervolgonderzoek?

Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij eventueel vervolgonderzoek?

Welke vraagstellingen zijn voor eventueel vervolgonderzoek relevant?

Gelet op de afwezigheid van archeologisch relevante sporen wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd.

Hoofdstuk 5 Besluit

Conform art. 4 § 2 van het Decreet houdende Bescherming van het Archeologisch Patrimonium van 30 juni 1993 (B.S. 15.09.1993), gewijzigd bij decreet van 18 mei 1999 (B.S. 08.06.1999), 28 februari 2003 (B.S. 24.03.2003), 10 maart 2006 (B.S. 7.6.2006), 27 maart 2009 (B.S. 15.5.2009) en 18 november 2011 (B.S. 13.12.2011) zijn de eigenaar en de gebruiker ertoe gehouden de archeologische monumenten die zich op hun gronden bevinden te bewaren en te beschermen en ze voor beschadiging en vernieling te behoeden.

Wegens de toekomstige nieuwbouw met ondergrondse parkeergarage worden eventuele archeologische waarden in de ondergrond bedreigd. Daarom werd een archeologische evaluatie van het terrein uitgevoerd door middel van een proefputtenonderzoek. Uit de resultaten van het veldwerk bleek dat er zich geen bedreigde archeologische waarden bevinden binnen de grenzen van het projectgebied. Er worden dan ook geen aanbevelingen geformuleerd voor eventueel verder archeologisch onderzoek.

Bij eventuele vrijgave het terrein blijven de algemene bepalingen die voorzien zijn in:

- *het decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij de decreten van 18 mei 1999, 28 februari 2003, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 18 november 2011 (BS 08.06.1999, 24.03.2003, 07.06.2006, 15.5.2009 en 13.12.2011)*
- *en het besluit van de Vlaamse regering van 20 april 1994 tot uitvoering van het decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij besluiten van de Vlaamse Regering van 12 december 2003, 23 juni 2006, 9 mei 2008, 4 december 2009, 1 april 2011 en 10 juni 2011*

van toepassing, meer bepaald voor de bepalingen over de meldingsplicht van eventuele toevalsvondsten tijdens het verdere verloop van de werken.

Bijlage 1 Fotoinventaris

Vergunningsnummer

(F)oto, (O)verzicht, (PR)ofiel, (V)lak, (C)oupe, (D)etail, (W)erkfoto, (V)ondst, ...

2015-527-OVERZICHT-FO — Volgnummer

(S)poor, (PR)profiel, (SL)euf, (W)erk(P)ut, (L)osse(V)ondst, (P)aleo(B)oring, (M)etaal(D)etectie, ...

2015-527-OVERZICHT-FO-1	2015-527-PP4-FW-3
2015-527-OVERZICHT-FO-2	2015-527-PP4-FW-4
2015-527-OVERZICHT-FO-3	2015-527-PP4-FW-5
2015-527-OVERZICHT-FO-4	2015-527-PR1-FPR-1
2015-527-PP1-FD-1	2015-527-PR1-FPR-2
2015-527-PP1-FD-2	2015-527-PR1-FPR-3
2015-527-PP1-FD-3	2015-527-PR1-FPR-4
2015-527-PP1-FO-1	2015-527-PR3-FPR-1
2015-527-PP1-FO-2	2015-527-PR3-FPR-2
2015-527-PP1-FO-3	2015-527-PR3-FPR-3
2015-527-PP1-FO-4	2015-527-PR3-FPR-4
2015-527-PP1-FO-5	2015-527-PR4-FPR-1
2015-527-PP1-FO-6	2015-527-PR4-FPR-2
2015-527-PP2-FO-1	2015-527-PR4-FPR-3
2015-527-PP2-FO-2	2015-527-PR4-FPR-4
2015-527-PP2-FO-3	
2015-527-PP2-FO-4	
2015-527-PP2-FO-5	
2015-527-PP2-FO-6	
2015-527-PP2-FO-7	
2015-527-PP2-FW-1	
2015-527-PP3-FO-1	
2015-527-PP3-FO-2	
2015-527-PP3-FO-3	
2015-527-PP3-FO-4	
2015-527-PP3-FO-5	
2015-527-PP4-FC-1	
2015-527-PP4-FC-2	
2015-527-PP4-FC-3	
2015-527-PP4-FO-1	
2015-527-PP4-FO-2	
2015-527-PP4-FO-3	
2015-527-PP4-FO-4	
2015-527-PP4-FO-5	
2015-527-PP4-FW-1	
2015-527-PP4-FW-2	